

MIKA HENTUNEN KRISTIINA HELENIOUS

KIINAN MAAILMA

TULEVAISUUDEN SUPERVALTA
JA SEN TAVOITTEET

TAMMI

MIKA HENTUNEN KRISTIINA HELENIUS

KIINAN MAAILMA

TULEVAISUUDEN SUPERVALTA
JA SEN TAVOITTEET

TAMMI

HELSINKI

Lentokenttäkuskillemme Maurille

ENSIMMÄINEN PAINOS

© MIKA HENTUNEN, KRISTIINA HELENIUS JA TAMMI 2025

TAMMI ON OSA WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖTÄ

LÖNNROTINKATU 18 A, 00120 HELSINKI

ISBN 978-952-04-6073-0

PAINETTU EU:SSA

TUOTETURVALLISUUTEEN LIITTYVÄT TIEDUSTELUT:

TUOTEVASTUU@TAMMI.FI

SISÄLLYS

LUKIJALLE	9
Meidän tiemme Kiinan maailmaan	11
Taustaksi.....	17

OSA I

SUURI SUUNNITELMA

1. JOHTAVA SUPERVALTA	21
Virkoaminen.....	21
Elämäntehtävä.....	31
Muutoksen aika	38
2. YHDYSVALTAIN SYRJÄYTTÄMINEN.....	44
Järjestelmähaastaja.....	44
Kiinan maailma.....	55
Häivähdys tulevasta	61
Kiina ensin	65
3. MAAILMANPOLITIIKAN VOIMANPESÄ	71
Ohjaimissa.....	71
Tiiliskiviä	80
Globaali etelä.....	87

Supervalta	94
Pehmeä valta	97
4. TALOUSKASVUN TAKAAMINEN	101
Järjestelmän hedelmä.....	101
Elon tiellä.....	112
Teknologia ratkaisee	120
5. SOTILASMAHTI	127
Kilpavarustelu.....	127
Lankomiehet.....	137
6. YKSI KIINA.....	144
Etelä-Kiinan meri.....	144
Taiwan	148
Diplomatia	160

OSA II

MIKÄ VOI ESTÄÄ SUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN?

1. KIINA HYYTYY	169
Onni kääntyy.....	169
Kumppanit kyllästyvät.....	175
Ihmisoikeudet.....	179
Kotikäynti.....	187
Ruuvi kiristyy liikaa.....	189
2. YHDYSVALTAIN VASTAUS	195
Usko loppuu	195
Kauppasota.....	201
Riippuvuuksien purkaminen.....	206
Kaikkien aikojen investointi	211

OSA III
KIINA JA SUOMI

1. UUSI VAIHE	219
Ei enää erityissuhdetta	219
Vyö ja rautatie	225
Paluu paperimassaan.....	227
2. VALINTOJEN EDESSÄ	233
Kotiinpaluu	233
Lajinsa viimeinen.....	239
3. ISO KUVA	241
EU, NATO ja Kiina	241
LOPPUSANAT	247
HAASTATELLUT HENKILÖT	251
KIRJALLISUUTTA.....	253

LUKIJALLE

Tämän kirjan ajankohtaisuutta ei tarvitse selittää. Maailma muuttui sitä kirjoittaessamme. 80 vuotta vallinnut maailmanjärjestys on väistynyt, ja tilalle on tullut uusi aika, joka on vasta muotoutumassa. Käynnissä oleva murros vaikuttaa jokaiseen maapallon asukkaaseen geopolitiikan, teknologian ja yhteiskuntajärjestelmien kautta. Se ei ole vain valtakamppailu, vaan myös taistelu arvoista ja vaikutusvallasta.

Toinen meistä asuu Pekingissä, toinen Washingtonissa. Meille on tärkeää yrittää ymmärtää, mitä maailmassa on tapahtumassa. Työemme liittyvät kansainväliseen politiikkaan, mikä on auttanut meitä tarkastelemaan kokonaiskuva: elämme tapahtumien ytimessä. Pekingin kotimme on Kiinan ulkoministeriön naapuritalossa, Washingtonin kodistamme on viisi korttelia Valkoiselle talolle.

Kiina on asettanut tavoitteekseen nousta maailman johtavaksi maaksi ja muuttaa valtioiden välistä järjestelmää Kiina-johtoiseksi. Yhdysvaltain johtama järjestys on tähän saakka tuntunut itsestään selvältä ja pysyvältä. Nyt se on murentumassa, ja sen tilalle on syntymässä uusi muodostelma, joka haastaa perinteiset vallan rakenteet. Kiinan ja Yhdysvaltain suhde määrittääkin tämän vuosisadan luonteen.

Olemme kirjanneet ylös omia kokemuksiamme ja havaintojamme sekä keskusteluja, joita olemme käyneet satojen ihmisten kanssa eri puolilla maailmaa. Olemme pyrkineet esittämään yksinkertaisia mutta ratkaisevia kysymyksiä: Miksi Taiwan on niin tärkeä? Onko suurvalta-

sodan riski todellinen? Onko Kiina seuraava johtava maa, ja syrjäyttäväkö se Yhdysvallat?

Tämä kirja on keskustelunavaus kaikille, jotka haluavat ymmärtää maailmanjärjestyksen murrosta. Toivomme, että voimme auttaa lukijaa pilkkomaan tätä jättimäistä ja koko ajan muuttuvaa aihetta pienemmiksi palasiksi ja tekemään Kiinan maailmasta helpommin lähestyttävän. Samaan tapaan kirjan kirjoittaminen auttoi meitä tekijöitä käsittelemään tätä koko globaalia järjestelmää peruuttamattomasti muuttavaa voimaa.

MEIDÄN TIEMME KIINAN MAAILMAAN

KRISTIINA HELENIUS

Yhdysvallat ehti elämääni ensin. Lähdin vuonna 1982 lukion vaihtopilaaksi Michiganiin, ja kohtaloni oli sillä sinetöity. Yhdysvalloista tuli ensin harrastus ja ammatti, lopulta myös kotimaa.

Kiinan vuoro tuli vuonna 1986, kun ranskalainen ystäväni suoritti siviilipalvelustaan Ranskan valtion öljy-yhtiö Elf Aquitainelle Pekingissä. Hän isännöi kavereita tilavassa asunnossaan Pekingin keskustassa, ja vierailuni venähti kolmeksi kuukaudeksi. Tenttikirjoja pystyi lukemaan yhtä lailla Pekingissä kuin kotikaupungissani Nokialla.

Katukuvaa hallitsivat tuolloin siniset Mao-haalariasut ja polkupyörät. Majapaikkani hissitytöt rekisteröivät värikkäiden vaatteitteni jokaisen yksityiskohdan. Ihmiset asuivat ahtaasti vaatimattomilla *hutong*-alueilla, missä kujat olivat kapeita ja katot matalalla. Puistot ja pihat olivat aamuisin täynnä sulavasti ryhminä liikkuvia voimistelevia varjoja.

Kaikista Kiinan kolkista virtasi väkeä näkemään kerran elämässään Taivaallisen rauhan aukion ja Kielletyn kaupungin. Monet heistä edustivat etnisiä vähemmistöryhmiä kansallispuvuissaan. Puistonpenkiltä olisi ollut kiinnostavaa katsella kansallispukuihin sonnustautuneita maalaisia, mutta se oli käytännössä vaikeaa. Mihin eurooppalainen pysähtyikin, hänen ympärilleen kokoontui satojen ihmisten utelias yleisö, joka ei pelännyt yrittää koskettaa tai kurkistaa laukkuun.

Kiinassa oli jännittävää, mutta katseeni oli lännessä. Suhteet Yhdysvaltoihin syvenivät. Opiskeluaikoina asuin Normanin kaupungissa Oklahomassa, konservatiivisessa perheessä, jonka poika Kevin Stitt toimii nykyään toista kautta Oklahoman kuvernöörinä. Syyskuussa 2001

muutimme Mikan ja tyttäreimme kanssa liberaaliin Washingtoniin, kun minut oli valittu lehdistöneuvokseksi Suomen suurlähetystöön.

Kuudentena työpäivänäni, 11. syyskuuta, terroristit iskivät New Yorkiin ja Washingtoniin. Ensimmäisiä tehtäviäni oli osallistua suurlähetystön evakuointiin. Mika, joka toimi MTV3:n kirjeenvaihtajana, syöksyi New Yorkiin raporttoimaan iskusta. Kansainvälisen politiikan kello nollaantui dramaattisesti. Sittenmin diplomaatinpestiäni jatkui kuusi vuotta.

Seuraavaksi johdin Helsingissä kymmenen vuotta Amerikkalaista kauppakamaria. Suomi koki sinä aikana startup- ja Piilaakso-buumin. Slush-tapahtuma perustettiin vuonna 2008, ja sen myötä monet suomalaiset saivat ensikosketuksen amerikkalaisiin riskisijoitusyhtiöihin. Amerikka jäi kuitenkin auttamattomasti Kiina-ilmiön jalkoihin. Suomalaisyhtiöistä Nokia ja Kone olivat aloittaneet toimintansa Kiinassa jo 1980-luvulla, ja Kiinaan siirretyn tuotannon määrä kasvoi vuosi vuodelta. Suunta oli itään.

Vuonna 2016 minulle koitti aika palata Washingtoniin, kun Donald Trump valittiin ensi kertaa presidentiksi ja Iso-Britannia äänesti EU-eron puolesta. Suomalainen konsulttitoimisto Miltton Group perusti ajatuspaja Nordic West Officen ja lähetti minut rakentamaan sen Yhdysvaltain-toimintoja Washingtoniin. Vuonna 2024 siirryin toimitusjohtajaksi kansainväliseen, Washingtonissa toimivaan kauppajärjestöön, joka on keskittynyt sanktioihin ja vientirajoituksiin.

Syksyllä 2024, kun oli kulunut kolmekymmentäkahdeksan vuotta ensi visiitistäni Kiinaan, lensin Washingtonista Pekingiin kolmen viikon kirjoitusleirille tekemään tätä kirjaa. Mika asui kaupungissa Ylen Aasian-kirjeenvaihtajana, ja tarkoituksemme oli koota yhdessä materiaalia sekä vierailla Shanghain yhteistyöjärjestössä ja Aasian infrastruktuuri-investointipankissa, joista olimme juuri kirjoittamassa.

Kaupunki oli muuttunut 1980-lukuun verrattuna tunnistamattomaksi. *Hutong*-alueet olivat hävinneet, ja tilalle oli noussut loputtomasti pilvenpiirtäjiä. Voimistelijoita ja polkupyöriä oli vähemmän, autoja tuhatkertaisesti enemmän. Osa parturinhommista hoidettiin sentään edelleen ulkona, eivätkä viranomaiset näköjään olleet vieläkään saaneet kitkettyä mällien räkimistä kaduille.

Kukaan ei enää kiinnittänyt ulkomaalaiseen minkäänlaista huomiota. Kaikki olivat kiireisiä, katse tiukasti kännykässä. Mao-haalareiden tilalla olivat Guccin vyölaukut ja älypuhelimet. Uteliaisuus oli vaihtunut välinpitämättömyydeksi.

Myös suurvaltapolitiikassa asetelmat ovat muuttuneet. Pitkään lännessä saatiin nauttia Kiina-huumasta, kun kauppa sen kuin kasvoi ja suhteet paranivat. Mutta nyt, monien yhteistyön vuosien jälkeen, Yhdysvallat ja Kiina ovat törmäyskurssilla. Esimerkiksi amerikkalainen työnantajani ei halunnut, että otan Kiinaan mukaani teknisiä laitteita. ”Kiinalaiset saavat tietoonsa kaiken, minkä haluavat”, tiivistä eräs kokenut diplomaatti Pekingissä. Siksi viralliset organisaatiovierailut oli pudotettava suunnitelmista. Minun oli turvallisuussyistä tyydyttävä olemaan pelkkä Mikan puoliso ja turisti.

Yhdysvaltain ja Kiinan suhteiden jyrkentyvä alamäki näkyy nykyään kaikkialla. Vielä 2000-luvun alussa oli itsestään selvää, että Yhdysvaltain kongressin delegaatiot vierailivat Pekingissä kuukausittain. Vuoden 2014 jälkeen kongressi ei ole tehnyt sinne ainuttakaan matkaa. Kauppa pysyi pitkään valopilkuna kiristyvässä ilmapiiirissä, mutta nyt molemmat maat suojaavat omia markkinoitaan voimaperäisesti.

Venäjä on Yhdysvalloille kuin myrsky, mutta Kiina on ilmastomuutos. Yksittäisiä kriisejä voidaan torjua, mutta Kiinan vaikutus on pysyvä ja kaikkialle ulottuva.

Toimiessani toimittajana, diplomaattina, järjestöjohtajana ja konsulttina olen keskittynyt transatlanttisiin suhteisiin yli neljännesvuosisadan ajan. Nyt 2020-luvulla Kiinan vaikutus on niin merkittävä, että painopiste on entistä enemmän Aasiassa ja globaalissa etelässä.

Maailman tärkein valtiosuhde muokkaa maailmaa, halusimmepa sitä tai emme. Kysymys ei ole enää siitä, voimmeko välttää sen vaikutuksen, vaan siitä, ymmärrämmekö sen maailmaa muuttavan merkityksen.

Olin kirjeenvaihtajana Washingtonissa, kun Kiinan ja Yhdysvaltain välille syttyi vuonna 2020 diplomaattinen kärhä. Donald Trumpin hallinto muutti viiden kiinalaisen uutismedian luokituksen toimituksista ulkomaisiksi edustustoiksi ja karkotti maasta 60 niiden työntekijää. Kiina vastasi samalla mitalla ja karkotti joukon pohjoisamerikkalaisia toimittajia.

Vuonna 2025 istuin Pekingissä Ylen kirjeenvaihtajana toimistossani, jonka jaoin vuokrasopimuksen mukaisesti kanadalaisen mediayhtiön kirjeenvaihtajien kanssa. Seuranani olivat heidän huonekalunsa, kuvauskalustonsa ja satojen kasettien hyllyrivistöt, mutta toimittajia ei näkynyt eikä kuulunut. He eivät olleet vielä, viisi vuotta niiden tapahtumien jälkeen, päässeet palaamaan kaupunkiin. Sama koski aiemmassa Pekingin-toimistossani kirjoilla olleita yhdysvaltalaisia.

Vuoden 2025 alussa Kiinassa oli enää parikymmentä amerikkalaista toimittajaa. Medioiden koon ja vaikuttavuuden huomioiden se on todella vähän. Eurooppalaista mediaa oli jonkin verran enemmän, mutta sitäkin oli siirtynyt huomattavassa määrin muualle Aasiaan.

Yksi henkirei'istäni Pekingissä oli luennoiminen Tsinghuan yliopiston Global Business Journalism -ohjelmassa. Tämä yhdysvaltalaisen mediayhtiö Bloombergin rahoittama maisterikoulutus, jonka opiskelijat ovat kotoisin kaikkialta maailmasta, oli yksi harvoista akateemisista yhteistyöprojekteista, joita Kiinan ja Yhdysvaltain välillä oli enää jäljellä.

Ulkomaankirjeenvaihtajista oli tullut pelinappuloita Kiinan ja Yhdysvaltain välisessä vihanpidossa. Tilanne näkyi myös minun työssäni. Vaikka suomalaisena en ollut suoraan osallisena suurvaltojen välisissä kiistoissa, niiden vaikutukset heijastuivat koko ulkomaalaisten toimittajien yhteisöön.

Kun Taivaallisen rauhan aukiolla tapahtui vuonna 1989 verilöyly, ulkomaiset toimittajat dokumentoivat tilannetta haastattelemalla mielenosoittajia ja kuvaamalla tapahtumia paikan päällä. Nykyään tällainen olisi täysin mahdotonta. Aina, kun otin kameran esiin, poliisi tai turvamies saapui välittömästi häiritsemään ja tarkistamaan lehdistökorttini.

Ihmiset ovat varovaisia puhuessaan ulkomaalaisille toimittajille, sillä valtiollinen media on leimannut meidät epäilyttäviksi toimijoiksi. Ihmis-oikeusasiantuntijat neuvoivat meitä pitämään etäisyyttä etenkin rivi-kansalaisiin, jottemme altistaisi heitä urkinnalle.

Tätä kirjaa lukiessa saattaa herätä kysymys, miksi kiinalaisia haastateltavia, varsinkaan tavallisia kiinalaisia, ei mainita sivuilla enempää. Se johtuu kuvaamistani ongelmista. Se ei kuitenkaan tarkoita, ettemmekö olisi projektin aikana jututtaneet myös kelpo joukon kiinalaisia.

Kaikesta edellä mainitusta huolimatta – tai juuri sen takia – koin työni Kiinassa tärkeäksi. Haastattelemamme *Politico*-verkkolehden entinen Kiinan-kirjeenvaihtaja Phelim Kine, joka ei enää saa viisumia Kiinaan, päätti puhelumme lämpimään toivotukseen: ”*Stay safe. You’re doing God’s work.*” (”Turvallista jatkoa. Teet pyhää työtä.”) Joskus usko kieltämättä horjui, mutta tein parhaani paikatakseni muiden länsimaisten silmien ja korvien puutetta Pekingissä.

Totuuden nimissä on tunnustettava: En olisi jäänyt Kiinaan, ellen olisi myös nauttinut olostani. Jokainen päivä Kiinassa oli mielenkiintoinen. Jokainen kuulemani elämäntarina oli huikea. Kiinan nopea kehitys näkyi kaikkialla maassa kulttuurien ja tyylien sekamelskana.

Oman ikäluokkani kiinalaiset syntyivät keskelle kulttuurivallankumouksen sortoa ja nälänhätää. Tänä päivänä he ovat minua modernimpia. Toisaalta Zhejiangissa älypuhelimiaan ruokatunnilla näppäilevät riisinviljelijät käyttävät työssään samoja menetelmiä kuin esi-isänsä 8 000 vuotta sitten.

Kiina on seitsemäs maa, jossa olen asunut ja työskennellyt toimittajana. Pisimpään viivyin Yhdysvalloissa, yhteensä kymmenen vuotta. Siellä myös kiinnostuin Kiinasta. Washingtonissa alettiin puhua Kiinasta ensin kilpailijana, sitten järjestelmähaastajana. Pian Trump aloitti kauppasodan. Kongressin käsittelemät Kiina-asiakirjat alettiin luokitella salaisiksi.

Trumpin jälkeen presidentiksi noussut Joe Biden vaikutti globalistilta kaiken muun paitsi Kiinan osalta. Kiinaa kohtaan Biden oli yhtä ankara kuin Trump. Se herätti uteliaisuuteni. Kiina alkoi tuntua maailmankuvani puuttuvalta palaselta ja Yhdysvaltojen loogiselta jatkeelta. Onko se niin ristiriitainen ja vaarallinen valtio kuin

Washingtonin haukat väittävät? Voisiko se nousta supervallaksi Yhdysvaltain rinnalle?

Uskon siihen, että lukemalla hankittua tietoa ei korvaa mikään. Toisaalta yli 30 vuotta ulkomaantoimittajana on opettanut myös sen, ettei maata tai paikkaa voi ymmärtää, ellei itse vietä siellä aikaa.

Itä-Aasia oli kiehtonut minua pitkän aikaa. Nuorina kirjeenvaihtajina olimme asuneet Kristiinan kanssa Soulissa, Etelä-Koreassa. Vuonna 2018 taas seurasin Donald Trumpin ja Pohjois-Korean johtajan Kim Jong-unin tapaamisia paikan päällä Singaporessa ja Vietnamsissa. Jälleen kerran huomasin, miten ennakkokäsitykseni karisivat. Singaporessa yksi suurimmista yllätyksistä oli Kimin delegaatio: se ei koostunutkaan pönäköistä kenraaleista vaan muodikkaasti pukeutuneista ja erinomaista englantia puhuvista koulutetuista nelikymppisistä. Utiskuvien perusteella maailma kiinnitti huomiota Kimin limusiinin ympärillä juokseviin tummapukuisiin turvamiehiin, mutta todellisuudessa miehet hölkkäsivät auton vierellä vain parinsadan metrin matkan hoteliin, ja senkin lähinnä Pohjois-Korean TV-uutisia varten. Näin paikan päältä itse kerätyt palaset auttavat ymmärtämään kokonaisuuksia ja kyseenalaistamaan aiempia, tuhansien kilometrien päästä muodostettuja näkemyksiä.

Päättelin, ettei Kiinakaan voi olla sellainen kuin olin luullut sen olevan. Moni asia onkin auennut minulle tätä kirjaa tehdessä – tiedonhankinnan vaikeuksista huolimatta. Esimerkiksi Mahtavassa kansan salissa kokoontuva Kiinan kansankongressi näyttää uutiskuvissa kivikasvojen teatterilta, mutta salin käytävillä ja kuppiloissa nauretaan, juoruillaan, väitellään ja tehdään poliittisia lehmänkauppoja aivan samalla tavoin kuin Yhdysvaltain kongressissa.

TAUSTAKSI

Tämän kirjan ensimmäisen osan sisällysluettelo on Kiinan johtajan Xi Jinpingin laatima. Se on hänen suurstrategiansa runko.

Kun puhumme kirjassa Kiinasta ja Kiinan maailmasta, viittaamme useimmiten poliittiseen koneistoon. Kun puhumme Pekingistä, tarkoitamme kommunistista puoluetta, hallintoa ja Xi Jinpingia. Yksi-puoluejärjestelmässä ”Peking” ei ainoastaan johda maata – se myös nimittää suuryhtiöiden ja pankkien johtajat sekä median päätoimittajat. Samalla kansalaisten mielipiteet ja toiveet ovat Kiinassa yhtä moninaiset kuin missä tahansa muuallakin.

Kaikki nämä toimijat esiintyvät kirjassa jossain määrin yksinkertaisesti versioina, jotta teksti olisi ymmärrettävää länsimaiselle lukijalle. Kommunistisen puolueen ja hallinnon ytimeen on vaikeaa edes päästä kiinni kulttuurisista, poliittisista ja kielellisistä syistä.

Yksinvalta on aina läpinäkyvätöntä. Valtion kontrolli on kuitenkin kirjan keskeinen aihe. Valtion omistus ja tuet ovat merkittäviä vallan välineitä, joista Kiinan johto ei hevin luovu. Samalla kun ne ovat tärkeä selitys Kiinan tähänastiselle menestykselle, ne aiheuttavat myös eniten hankausta länsimaiden kanssa ja selittävät Kiinan ulkosuhteiden erikoispiirteitä.

Maailman tarkin ja syvällisin tieto Kiinan aikeista on saatavilla Pekingissä. Lähes yhtä hyvä tiedonlähde on Washington, missä tuhannet ammattilaiset tutkivat ja analysoivat Kiinaa päätoimisesti. Valtaosa kirjan sisällöstä on koottu näissä kahdessa kaupungissa vaihtelevin metodein.

Olemme yrittäneet pysyä valppaina, jottemme nielisi sen enempää kiinalaista propagandaa kuin amerikkalaistenkaan näkemyksiä sellaisinaan. Toivomme, että suomalaisina ja eurooppalaisina olemme osanneet katsoa asioita myös ulkopuolisen silmin ja vastustaa Pekingin ja Washingtonin magneettipiirejä, kun siihen on ollut aihetta.

Kirjoitimme tämän kirjan enimmäkseen omilla asemapaikoillamme, Kristiina Washingtonissa ja Mika Pekingissä. Viestittelimme ja juttelimme lähes joka päivä, ja aina lauantaisin Kristiina aloitti ja Mika lopetti päivänsä kirjalapaverilla, jonka pidimme Teamsin välityksellä.

Aikaero aiheutti myös sen, että kumpaakin oli usein aamulla odottamassa toisen edellisen päivän työn tulos.

Kirjaprojektin aikana Kristiina kävi Pekingissä vain kerran, Mikaa ei käynyt Washingtonissa kertaakaan. Sen sijaan pidimme yhteisiä ”kirjaleirejä” eri puolilla Eurooppaa muutaman kuukauden välein. Yhteistyö sujui hyvin ja sopu säilyi etäisyydestä huolimatta – ehkä siksi, että yhteinen kirjoittaminen ja toisen tekstin käsittely on meille tuttua yli 35 vuoden ajalta. Tapasimmehan toisemme alun perin Turun kauppa-korkeakoulun lehden toimituksessa.

Olemme äärettömän kiitollisia perheenjäsenille, ystäville, tuttaville, kollegoille ja asiantuntijoille, joiden kanssa pääsimme testaamaan ja haastamaan ajatuksiamme, sekä Tammen rautaiselle tuotantotiimille.

Tervetuloa kuuntelemaan ja katselemaan!

Pekingissä 米卡 (Mi Ka)
Washingtonissa Kristiina

OSA I

SUURI SUUNNITELMA

1.

JOHTAVA SUPERVALTA

VIRKOAMINEN

Kiinalla on unelma, kuten supervaltakandidaatille kuuluu. Unelman nimi on kansallinen virkoaminen, 民族复兴 (*zhōngguó mèng*).

Kansallinen virkoaminen on sekoitus perinnettä, poliittista strategiaa ja lennokkaita kehityssuunnitelmia. Tavoite on muuttunut yhteiskunnallisen tilanteen mukana, mutta siihen on aina liittynyt ajatus eteenpäin pyrkivästä kansakunnasta. Tällä hetkellä unelman ytimenä on nousta ensin Aasian valtiaksi ja sitä kautta maailman vaikutusvaltaisimmaksi valtioksi.

Unelman nykyinen versio ei ole pelkkä visio vaan huolellisesti suunniteltu strategia, joka vie Kiinaa askel askelelta kohti tavoitettua. Tämä oli selkeästi näkyvissä, kun pääministeri Li Qiang asteli kansankongressin avajaispäivänä maaliskuussa 2024 tuhansien silmäparien eteen antamaan väliaikatietaa unelman toteutumisesta. Paikana oli Mahtavan kansan salin auditorio, jossa kerran vuodessa kokoontuvan Kiinan parlamentin edustajat olivat juuri asettuneet paikoilleen.

Auditorio näyttää uutiskuvissa suuremmalta kuin se todellisuudessa on. Mika näki kolmannen lehterikerroksen lehdistökatsomosta hyvin puhujakorokkeelle, jonka vieressä, lavalle asetetun pöydän ääressä, istui Kiinan johtaja Xi Jinping. Pääministeri Li näytti puhujakorokkeella seisoessaan jännittyneen päättäväiseltä, istuva Xi taas leppoisaalta. Kauempaa katsottuna Xin hahmo todellakin muistuttaa Nalle Puhia, kuten Kiinassa aiemmin levinneissä meemeissä on pantu merkille.

Irvailu internetissä kuitenkin riitti Xin hallinnolle syyksi sensuroida nallehahmo ulos Kiinan markkinoilta ja verkosta vuonna 2017.

Tarunhohtoisen Kielletyn kaupungin vieressä sijaitseva Mahtava kansan sali on nimensä veroinen: etelä-pohjoissuunnassa lähes kolme ja puolisataa metriä pitkä ja itä-länsisuunnassa yli kaksisataa metriä leveä kolossi. Sen kokoushuoneissa laaditaan suunnitelmia ja tehdään poliittisia päätöksiä Kiinan virkoamiseksi.

Pääministeri Li piti puheensa voimakkaasti muuttuvassa kotimaaisessa ja kansainvälisessä toimintaympäristössä. Kiina pyrkii uudistumaan hallitusti samalla, kun se tavoittelee kestäväää vaurastumista. Li korostikin, että pitkän tähtäimen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää talouskasvun palauttamista vahvaksi ja pysyväksi. Kasvavien haasteiden ratkaisemiseksi tarvitaan rohkeita ja tulevaisuuteen suuntautuvia toimenpiteitä.

Puheessaan Li esitteli ohjelman, jonka tavoitteena on luoda kaupunkeihin 12 miljoonaa uutta työpaikkaa. Tämä voisi lievittää erityisesti nuorten työttömyyttä, jonka pääministeri yllättäen myönsi vakavaksi ongelmaksi. Aiemmin puolue oli lopettanut tilastojen julkaisemisen, kun nuorisotyöttömyys oli noussut 21,3 prosenttiin.

Li julisti: ”Nuoriso on keskeinen voima maamme kehittämisessä. He ovat avainasemassa, kun Kiinasta tehdään tieteen ja teknologian johtava kansakunta.” Tällä hän sai kansanedustajilta raikuvat aplodit.

Painotus tieteeseen ja teknologiaan tulee suoraan Kiinan johdon uudesta pelikirjasta. Johtavan valtion tunnusmerkit eivät ole muuttaneet historian saatossa: ne ovat edelleenkin vahvin talous, iskukykyisin armeija ja suurin vaikutusvalta muihin maihin. Sen sijaan keinot johtavan aseman saavuttamiseksi ovat vaihdelleet aikakaudesta toiseen. Kirjailija Frank Herbertin klassinen tieteisromaani *Dyyini* kuvaa, kuinka maailmankaikkeutta hallitsee se, jolla on hallussaan ”mauste”. Ensinsotia käytiin suolan, sitten öljyn takia. Nykyisin ratkaiseva tekijä on teknologinen ylivoima.

Valtioiden välisen kilpailun peruslait näyttävätkin pysyvän samoina, vaikka sen sisällä kriittiset tekijät vaihtuisivat. Yhdysvalloissa Piilaakso ja suuryritykset luottivat pitkään ikuisesti jatkuvaan globalisaatioon, jossa teknologinen kehitys ylittää kansallisvaltioiden rajat ja hallitukset,

eikä ole niistä riippuvainen. Maantieteeseen perustuva geopolitiikka on sittemmin tehnyt näyttävän paluun, ja teknologiasta on tullut tärkein ase Kiinan ja Yhdysvaltain välisessä suurvaltakamppailussa.

Puolijohteita valmistavat yritykset ovat nykyään geopolittisesti vähintään yhtä tärkeitä kuin öljy-yhtiöt olivat viime vuosisadalla. Myös muut yritykset ovat joutuneet suurvaltapolitiikan paineiden puristukseen. Käytännössä kaikki kansainväliset yritykset ovat tehneet muutoksia investointisuunnitelmiinsa maailmanpoliittisen tilanteen vuoksi, kuten konsulttiyhtiö EY:n vuosittainen tutkimus osoittaa. Valtaosa yrityksistä on joko keskeyttänyt tai lykännyt investointeja, kunnes globaali toimintaympäristö tasaantuu.

Geopoliittisten paineiden keskellä myös pääministeri Li korosti Kiinan tarvetta uudistua uuden valtapolitiikan vaatimusten mukaisesti. Samassa hengenvedossa hän puhui avoimuuden ja läpinäkyvyyden lisäämisen merkityksestä. Tämän moni tarkkailija tulkitsi viestiksi Kiinan kauppakumppaneille, joiden kanssa maan suhteet ovat kiristyneet Kiinan talouskasvun hidastuessa ja valvonnan lisääntyessä.

Toisaalta heti puheensa jälkeen Li peruutti syytä kertomatta oman tiedotustilaisuutensa, joten ainakaan mediasuhteisiin läpinäkyvyyttä ei näyttänyt olevan luvassa sen enempää kuin työttömyystilastoihinkin. Tiedotustilaisuuden peruminen olikin iso pettymys. Kansankongressissa on ollut vuosikausia käytäntönä, että pääministeri tapaa puheensa jälkeen median edustajia. Tapahtuma on vuotuinen media-katselmus ja toimittajakunnan mahdollisuus vaihtaa ajatuksia keskenään. Ulkomaiset toimittajat vetävät paikalle sankan joukon kiinalaisten tiedotusvälineiden edustajia, joiden tehtävänä on raportoida siitä, mitä ulkomaalaiset ajattelevat Kiinasta ja salissa kuulemastaan. Kiinan satoja miljoonia katsojia tavoittaviin televisiouutisiin asti pääsevät ne ulkomaiset kommentoijat, jotka kertovat olevansa vaikutettuja näkemästään.

Mika läpäisi seulan muun muassa silloin, kun hän kehui Pekingin uutta, norjalaisen arkkitehdin piirtämää pääkirjastoa, joka muistuttaa vähän Helsingin Oodi-kirjastoa mutta on sitä paljon suurempi. Kansankongressissakin Mikaa haastateltiin, mutta hänen ihmettelynsä tiedotustilaisuuden perumisesta ei todennäköisesti päässyt valtio-omisteisen

CCTV:n editointipöytää pidemmälle. Ainakaan illan pääuutislähetyksessä haastattelua ei näkynyt.

Kansallisen virkoamisen ajatus on juurtunut syvälle Kiinan modernin historian ja ideologian ytimeen. Vallankumousjohtaja Sun Yat-sen ja muut varhaiset kansallismieliset alkoivat puhua siitä jo 1800-luvun lopulla, jolloin tavoitteena oli toteuttaa vallankumous. Puoli vuosisataa myöhemmin kommunistit pääsivät ensimmäiseen päämääräänsä, kun vallankumous toteutui. Vuonna 1987 kommunistipuolueen johto teki virkoamisen edistämisestä keskeisen tehtävänsä ja kytki unelmaan myös yhteiskunnan nykyaikaistamisen.

Kiinan nykyinen johtaja, kommunistipuolueen pääsihteeri, presidentti Xi Jinping nosti kansallisen virkoamisen politiikkansa kulmakiveksi astuttuaan valtaan vuonna 2012. Hän liitti ohjelmaan vuosiluvun 2049, jolloin Kiinan kansantasavallan perustamisesta tulee kuluneeksi sata vuotta. Xin visiossa vuoteen 2049 mennessä maailman pitäisi selkeästi ymmärtää, että maailma on Kiinan, ja myös toimia sen mukaisesti.

Kiinalla on hyvät perusteet itsevarmuuteensa, ja sillä on supervallan psyyke. Kiinalainen sivilisaatio on vuosisatojen aikana antanut maailmalle muun muassa paperin, kompassin, ruudin, posliinin, kirjapainotaidon, silkkin ja setelit. Monen kiinalaisen mielestä isänmaan tähänastista huippukautta edusti Qing-dynastia, jonka aikana vuosina 1644–1911 Kiinan osuus maailman bruttokansantuotteesta oli lähes kolmannes.

Vaikka historiallinen loisto inspiroi, Xi Jinpingin visio Kiinan tulevaisuudesta suuntautuu määrätietoisesti eteenpäin. Tavoitteena on uudenlainen, maailmanlaajuisesti merkittävä aikakausi. Siinä missä Donald Trumpin *Make America Great Again* -iskulause katsoo taaksepäin ja jättää epäselväksi, mihin suuruuteen Yhdysvaltain olisi toivotavaa palata, Xin kiinalainen unelma ei viittaa, Kiinan johtoasemaa lukuun ottamatta, lainkaan menneisyyteen.

Xin tavoitteena on, että Kiinasta tulee määrävuoteen mennessä suuri ja nykyaikainen sosialistinen valtio, jossa yhdistyvät kansallinen voima ja maailmanlaajuinen vaikutusvalta. Paitsi tieteen ja teknologian johtava maa, Kiinasta on tarkoitus tehdä valtio, jolla on maailmanluokan armeija ja jonka hallintaan myös Taiwan jälleen kuuluu.

KEINOT MUUTTUVAT, MUTTA KIINAN TAVOITTEET PYSYVÄT

Suurvaltasuhteet ovat rajussa murroksessa. Kiina haastaa Yhdysvaltoja jo monella alalla tasaväkisenä ja valmistautuu ratkaisevaan mittelöön. Kiina haluaa vallata johtoaseman paitsi taloudessa myös poliittisesti ja sotilaallisesti. Mutta riittääkö sen veto, kun ikääntyvän kansan usko kiinalaiseen unelmaan on alkanut horjua? Miten Yhdysvallat vastaa Kiinan nousuun? Mikä on teknologia-yritysten rooli valtataistelussa? Entä mihin Eurooppa ja NATO-Suomi tässä kokonaisuudessa asettuvat?

Pekingissä ja Washingtonissa tehty oivaltava tietokirja hakee vastauksia näihin kysymyksiin. Se avaa keskinäisriippuvuuksien maailmaa pelipaikoilla liikkuen ja sisäpiiriläisiä haastatellen.

”Kiinan kehitys ja maailmanpoliittinen rooli ovat vuosisatamme keskeisiä kysymyksiä. Tämä kirja käsittelee niitä tuoreesti ja monipuolisesti.”

– HISKI HAUKKALA, ULKOPOLIITTINEN INSTITUUTTI

www.tammi.fi

9 789520 460730

32.5

ISBN 978-952-04-6073-0